

Endüstri Ürünleri Tasarımında Temel Tasarım Eğitimi: Türkiye’de Yapılanmalar ve Disiplinler Arası Yaklaşımlar

Atakan BAŞ

Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, Ankara, Türkiye.
atakanbas@gazi.edu.tr

Dilek AKBULUT

Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, Ankara, Türkiye.
dilekakbulut@gazi.edu.tr

ÖZET

Disiplinler arası eğitim modeli, bir problemin çözümü veya bilgi aktarımı noktasında çeşitli bilgi alanlarından faydalanarak, konuyu farklı birikimler ve bakış açılarının entegre olması yoluyla ele alma biçimi şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda Türkiye’de farklı fakülteler bünyesinde yapılarak eğitim faaliyetlerini sürdüren endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin temel tasarım eğitimi programları bu yaklaşımın model alınarak incelenmesi açısından imkan sunmaktadır. Tasarım eğitiminin bir süreç olarak ele alınması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, bu sürece etki eden tüm unsurlar ve sürecin çıktıları tasarım eğitimde disiplinler arası işbirliğine dayalı bir yaklaşımın etkilerini irdeleyebilmek adına önemlidir. Bu çalışmada, eğitim programlarını halihazırda sürdüren endüstri ürünleri tasarımı bölümleri içerisinde, üniversitelerin farklı fakültelerinde yapılan bölümlerdeki temel tasarım eğitimi stüdyo süreçleri incelenecektir. Bu bölümler seçilirken tarihi süreçleri ve yapılandıkları fakülte birimleri de göz önünde bulundurularak, tasarım eğitimde işbirliğinin etkilerini irdeleyecek biçimde bir çalışma alanı ortaya konulmuştur. Ders yürütücüleri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler, çalışmanın yöntemini oluşturmuş olup, elde edilen bilgiler doğrultusunda temel tasarım stüdyo süreçlerinin müfredat oluşumları ve stüdyo çıktılarının şekil-biçim(form) ve ürün bakımından karşılaştırmaları yapılmıştır. Yapılan bu karşılaştırmalar ve sürecin analizi doğrultusunda tasarım eğitimde disiplinler arası işbirliği yaklaşımının etkileri incelenmek istenmiş ve bu etkileşim sürecinin temel tasarım eğitimine katkıları ve bu sürecin geleceği noktasında tartışmalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım eğitimi, temel tasarım, endüstri ürünleri tasarımı, disiplinler arası yaklaşım

ABSTRACT

The interdisciplinary education model can be defined as a way of dealing a problem or transferring knowledge through the integration of different perspectives. In this context, the basic design education programs of industrial design departments, which are configured within different faculties in Turkey, facilitate an interdisciplinary approach to be modeled and examined. All factors that influence the process and the outcomes of basic design education in industrial design are important to examine the effects of an interdisciplinary collaborative approach in design education. In this study, the basic design education studio processes in the departments of industrial design are examined with respect to the faculties they are involved in and the academic backgrounds of the course instructors in order to determine the effects of cooperation in basic design education. The semi-structured interviews conducted with the course instructors constitute the method of the study. In accordance with the information obtained, the curriculum formations of basic design studios have been compared. In line with these comparisons and analysis of the process, the effects of the interdisciplinary cooperation in basic design education in industrial design is discussed.

Keywords: Design education, basic design, industrial design, interdisciplinary approach

1. GİRİŞ

Temel tasarım eğitimi, güzel sanatlar, tasarım ve mimarlık fakülteleri bünyesinde, okulun ilk dönemi itibarıyla verilmeye başlanan, öğrencinin düşünme, problemi kavrama ve çözüme ulaştırma noktasında zihinsel ve el becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir eğitimidir. Nokta, çizgi, yüzey gibi temel kavramlardan başlayıp, şekil ve daha sonra biçim (form) ekseninde süregelen bu eğitim müfredatında öğrenciler tasarımın temel kurallarını, ilke ve elemanlarını kavrayarak, ileriki süreçlerde çözüme ulaştırmaları beklenen problemler konusunda gerekli kazanımları sağlamış olmaktadır.

Tasarım eğitiminin tarihsel süreci ele alındığında 1919 yılında Weimar'da kurulan Bauhaus Okulundan başlayıp, günümüze değin sistematik bir şekilde ilerlemiş ve belirli bir program dâhilinde güzel sanatlar, tasarım ve mimarlık fakültelerinde yer edinmiş bir temel tasarım eğitimi formatının oluştuğu görülmektedir. Belirli bir çerçeveye sahip bu eğitim programının hali hazırdaki formatına ulaşması süreci içerisinde birçok değişiklikler gözlemlenmiş ve iteratif bir doğrultuda ilerlemiş bilgi ve uygulama birikiminden söz edilebilmektedir. Bu birikimin sistemli bir formata dönüşmesi noktasında, Bauhaus ve devamı niteliğindeki tasarım okullarında eğitim veren sanatçı, tasarımcı, mimar ve zanaatkarların büyük katkıları olmuştur. Birçok farklı sanat dalında eğitim alan tasarım öğrencileri, geniş bir perspektif ile bilgi birikimlerini yorumlama noktasında kazanımlar elde etmişlerdir. Bu kazanımları edinmelerini sağlayan farklı birçok akademik disiplinden gelen ders yürütücüleri, ustalar, mimarlar ve sanatçılar temel tasarım eğitiminin birikim ve ilerleme sürecine olumlu yönde katkılar sunmuşlardır.

Bu çalışmada Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde eğitim veren öğretim elemanlarının akademik geçmişlerinin ve oluşturdukları ders planlarının incelemesi yapılmıştır. Üniversitelerde, fakültedeki yapılanma şekli (Güzel Sanatlar, Tasarım, Mimarlık, Sanat ve Tasarım vb.) ve öğretim üyesinin akademik geçmişi göz önünde bulundurularak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde farklı akademik disiplinlerin ve fakülte yapılanmalarının endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde verilen temel tasarım derslerine etkisi analiz edilmiştir.

Birçok farklı kaynaktan beslenmesi gereken tasarım eğitimi, yapısı gereği sorgulanmaya ve güncel bilgiyi takip ederek kendini yenilemeye ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden salt bir kaynaktan ziyade, etkileşimli bir işbirliğine ve disiplinler arası çalışma metoduna sahip olması gerektiği öngörülmektedir. Tasarım sürecinde gereksinim duyulan yaratıcı düşünebilme, analiz edebilme ve problem çözme odaklı düşünmesi hedeflenen öğrenci, salt bir kaynağa yönlendirildiği takdirde, hedeflenen kazanımları edinme noktasında problem yaşayabilmektedir. Bu gibi problemlerle karşılaşmamak adına disiplinler arası işbirliği yaklaşımı, özellikle sanat ve tasarım alanı bünyesinde daha etkin bir biçimde kullanılmalıdır.

Bu çalışmada, sözü edilen bilgi birikiminin gelişim sürecini incelemek, farklı akademik alanlardan ders yürütücülerinin tasarım eğitimine katkılarını analiz etmek ve günümüzde uygulanan temel tasarım müfredat içeriği ve eğitim metotlarının karşılaştırmasını yapabilmek hedeflenmiştir. Çalışma dâhilinde Türkiye'de eğitim veren endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin ders yürütücülerinin akademik geçmişleri ve bu geçmişlerin deneyimlerine yansımalarını incelemek, disiplinler arası işbirliği ve öğrenmenin temel tasarım eğitimi kazanımlarına etkilerini araştırmak hedeflenmiştir. Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım eğitiminin yapılanma sürecini ortaya koymak, farklı akademik disiplinlerden gelen öğretim üyelerinin, tasarım eğitimine ne yönde katkı sunduklarını inceleyebilmek çalışmanın amacını ortaya koymaktadır.

2. TEMEL TASARIM EĞİTİMİ

Temel tasarım eğitimi, adından da anlaşılacağı üzere, tasarım dünyasına adım atmış kişilere temel tasarım ilke ve elemanları vasıtasıyla görsel düşünme ve tasarım becerisi ve görsel kültür kazandırmayı hedefleyen çalışmalar bütünüdür. Tasarım, güzel sanatlar ve

mimarlık fakültelerinin ilk dönemlerinde zorunlu bir eğitim sürecini oluşturan temel tasarım, Bauhaus Okulundan başlayıp, günümüz sanat ve tasarım fakülteleri programlarına kadar ulaşmış sistematik bir eğitimidir. Preliminary Course, Başlangıç/ Hazırlık Dersi, Basic Course, Foundation Course, Vorkurs gibi isimlerle de anılmakta olan dersin günümüze ulaşmış versiyonu "Basic Design" yani "Temel Tasarım" olarak kabul görmektedir.

Tasarım eğitiminin geçmişine baktığımızda birbirinden farklı uygulamalar ve deneme-yanılma süreci sonucu ortaya çıkan sistemli bir bütün görmekteyiz. İki boyutlu düşünme becerisi ve şekil-zemin ilişkisi üzerinden ilerleyen bu eğitim sürecinin temelinde görme işlevi merkeze alınmış ve tüm geliştirilen yöntemler, problemin algılanması, çözüm önerilerinin taslak haline dönüştürülmesi ve sonunda bu taslakların doğru çözümü sunan bir öneri formatına getirilebilmesi esas alınmıştır.

Yüzyıla yakın bir tarihi olan temel tasarım eğitimi, ilke ve kavramlar ortaya koyarak görsel dili sistematik bir yapı haline getirmiştir. Soyut düşünebilme ve zihinde ortaya konan taslakları, somut bir forma dönüştürebilme becerisinin kazanımı hedeflenen derste, birçok farklı bilginin ve disiplinin aktarımı ve aynı zamanda bu bilgilerin sentezi sonucu tek bir forma dönüşmesi hedeflenmektedir. Tasarım eğitiminin kendi iç disiplinde farklı bilgi alanlarına ihtiyaç duyulduğu ve bu birikimi doğru kurgulayarak sonuca ulaşmanın mümkün olduğunu göstermesi açısından da tasarıma giriş dersi olmasının nedenini ortaya koymaktadır.

2.1. Temel Tasarım Eğitiminin Amaçları

Temel tasarım dersinin tarihsel oluşum sürecine baktığımızda, ilk uygulayıcısı olan ve sistematik bir program dahilinde dersin teorik çerçevesini belirleyen Johannes Itten, bu dersin üç temel görevinden şu şekilde bahsetmektedir:

1. Öğrencilerin yaratıcı güçlerini serbest bırakmak: Kendi algı ve deneyimleri, öğrencilerin asıl işlerine yol açmasını sağlamış oldu. Öğrencileri ölü geleneklerden dereceli bir şekilde özgürleştirerek, kendi işleri için cesaretlendirdi.
2. Öğrencilerin kariyer seçimlerini kolaylaştırmak: Burada malzeme ve doku çalışmalarının yardımıyla, kısa sürede her öğrencinin kendi çalışacağı malzemeyi bulması sağlandı. Ancak temel becerilerdeki eksiklikleri gidermek için daha fazla pratik yapılabilirdi.
3. Öğrencilere gelecekteki kariyerleri için temel tasarım prensiplerini aktarmak: Renk ve form kanunları öğrencilere objektif dünyayı açtı. Form ve rengin objektif ve subjektif problemlerini içeren çalışmalar, derse bir çok yöntemle entegre edildi (Itten, 1967:27).

Itten'in de belirttiği üzere, programın temel hedefi, belirli ilkeler dâhilinde oluşturulmuş kurallar doğrultusunda, öğrencinin deneyim yolu ile tasarımın özgün dünyasını keşfe çıkmasına zemin hazırlamaktır. Tasarım eğitimine giriş niteliğinde olan bu ders, öğrencilerin daha önceki bilgi birikimi, alışkanlıkları ve görme biçimlerine yeni bir başlangıç noktası belirleyerek, kendine özgü bilişsel ve duyuşsal potansiyellerini tanımalarını, dolayısıyla problem çözmede özgün yöntemler ve farklı yaklaşımlar sunabilmelerini hedeflemektedir. Akdeniz'e göre "temel tasarım dersinde öğrenciler, öznel düşünme özgürlüğü, risklere girebilme, düşünmede bağlantısız sıçramalar yapabilme, fikirleri eş zamanlı geliştirme ve yeni yorumlama, yaratıcı düşünceye açık olma gibi yaratıcı düşünceye açık problem çözme yollarını özgürce denemeye teşvik edilmelidir" (Akdeniz, 1989:21).

Temel tasarım eğitimi sistematik bir çerçeve dahilinde karşımıza çıktığı ilk örnek olan Bauhaus Okulu, tasarım eğitimine yeni yaklaşımlar konusunda da yenilikçi bir vizyon ortaya koyarak temel tasarım eğitimi özelinde bütünleştirici bir ders planı yapısı hedeflemiştir. Bauhaus'un sanat ve tasarım eğitimi açısından devrim olarak nitelendirilen bu yeni yaklaşımı, döneminin sanat okulları arasında nasıl farklı bir şekilde konumlandığının da göstergesi olmuştur. Temel ilke ve kavramların kazanımının hedeflendiği teorik bilgiler, atölye uygulamaları ile de desteklenerek öğrencinin hem teori hem de pratik anlamda

donanımlı bir tasarımcı olması amacıyla okulun eğitim sistemi yeni bir format çerçevesince oluşturulmuştur.

Okulun eğitim sistemini incelediğimizde karşımıza iki çeşit yaklaşım çıkmaktadır. Bu iki temel disiplin grubuna "Werklehre" ve "Formlehre" denilmiştir. Birinci grup olan Werklehre aşamasında, öğrencinin temel beceri kazanımlarının hedeflendiği, ahşap, cam, dokuma, taş, metal, seramik gibi eğitimlerin verildiği atölye grupları mevcuttur. Öğrenci burada ustalar vasıtası ile edindikleri teorik bilgiyi, pratiğe dönüştürerek ürünler ortaya koymuş ve temel becerileri edinme noktasında birikim sağlamıştır. Malzeme ile yeni tanışan öğrenciler, bu malzemeleri işlemeyi, diğer malzeme grupları ile kombinasyonlarını ve el işçiliğini öğrenmiş olmaktadır. İkinci aşama olan Formlehre ise ilk çalışma grubunun aksine, kuramsal metotlarla çalışmayı, teori bilgi birikimi ve tartışmaları ve biçim ortaya çıkarma sorunlarını ele alarak öğrencilere bu anlamda bir birikim kazanımını hedeflemiştir. Sanat ve zanaat sınırının ortadan kaldırıldığı bu okulda, teorik bilgi tartışmaları ve özgün form arayışları, el işçiliği kadar önem arz etmiştir.

Teori ve pratik bilgi birikiminin bu sentezi, Bauhaus okulunu sadece bulunduğu bölgede öne çıkarmakla kalmayıp, tüm dünyaya yayılmaya başlayacak olan bir ekolün de temsilcisi haline getirmiştir. Tasarım temel ilke ve elemanlarının göz önünde bulundurularak hazırlanan bu programda, öğrenciler özgün formlar ortaya koyabilmek adına, kuramsal bilgiyi, atölyeler aracılığı ile pratiğe dönüştürebilme deneyimlerini de edinmişlerdir.

Temel tasarım eğitiminde önemli bir başlangıç noktası olan ve günümüz tasarım eğitimi müfredatının temelini oluşturan Vorkurs hazırlık kursları, Bauhaus okulunun temel programını oluşturmaktadır. Tasarım eğitimine hazırlık niteliğinde olan bu kurs periyodu, altı ay süre ile devam edip, üç aylık iki periyottan oluşmaktadır. "İlk zamanlarda atölyelerde öğrencilerin sadece zayıf sonuçlara ulaşan yoğun malzeme tüketimi ile karşılaşmıştır. Bunun üzerine Ekim 1920'de Itten'in altı aylık hazırlık kursu zorunlu hale getirilmiştir. Bu kursu başarı ile tamamlayan öğrenciler ise atölye çalışmalarına katılmaya hak kazanmışlardır" (Kaplan, 2003:18-19).

Bauhaus'ta sürdürülen bu müfredat yapılanması; hazırlayıcı öğretim kapsamında temel sanat eğitimi, teknik öğretim kapsamında mesleki sanat eğitimi, strüktürel öğretim kapsamında ise proje çalışmaları olarak üç başlık altında toplanmaktaydı (Bingöl,1993: 7). Bunlardan hazırlayıcı öğretim periyodunu oluşturan Vorkurs eğitiminin ortaya çıkışında ve sistematik hale getirilişindeki en büyük faktör olarak Bauhaus kuruluş yıllarından itibaren okulda eğitim veren sanatçı ve eğitimci Joannes Itten görülmektedir.

2.2. Temel Tasarım Eğitimi ve Disiplinler Arası İşbirliği Yaklaşımı

Tasarım eğitimi bir süreç olarak ele alındığında, temel tasarım eğitimi bu sürecin başlangıç noktasını oluşturan, temel kazanımların ve becerilerin edinildiği, etkileşimli ve uygulamalı bir plan içerisinde tamamlanmaktadır. Temel tasarım eğitimi tarihsel olarak incelendiğinde başlangıç noktası olarak kabul edilen Vorkurs sistemi ise, bize bu etkileşimi sağlayan bilgi ve pratik sentezini göstermektedir. Bu sentezi Denel şu şekilde açıklamaktadır;

"Bir süreci ifade eden bu eğitim planı, kendi içerisinde de farklı aşamalardan meydana gelmektedir. Çerçeve, üç aşamada ele alınmaktadır; birinci aşamada temel beceriler kazandırılmaya çalışılırken ikinci aşama profesyonel tutumu geliştirir. En önemli ve zor olan üçüncü aşamada ise öğrencinin kendi değer yargılarını, sınıftaki tartışmalar, kritikler, sunumlar ve jüri değerlendirmeleri aracılığıyla oluşturması hedeflenir" (Denel, 1998:54).

Oluşturulması beklenen bu değer yargıları, birçok bilgi birikiminin sentezini barındırması gerektiği kadar, bu sentezi edinebileceği farklı alanlardan da eğitimcilerin görüş ve aktarımlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada, teori ve pratik bağlamında, ders sürecinin etkin bir şekilde tamamlanıp, kazanımı beklenen hedeflerin yerine getirilebilmesi adına farklı bilgi türleri ve pratikleri ile olan işbirliği bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu işbirliği yaklaşımı sistematik bir biçimde ilk defa Jacobs tarafından ele alınmıştır. Eğitimde disiplinler arası yaklaşım modeli olarak oluşturulan bu sistem, eğitimde öğrenme süreçlerini daha verimli hale getirebilmek adına ortaya konmuştur. Disiplinler arası yaklaşım modeli, farklı bilgi türleri içerisinde, öğrencilerin problemlere çözüm bulma ve beyin fırtınası yetilerini geliştirebilmek adına ders süreci içerisinde tamamlayıcı bir seçenek olarak görülmektedir. Bu bağlamda disiplinler arası yaklaşım "bilgi alışverişine bağlı olarak farklı görüşleri dinleme ihtiyacına yönelir ve başka disiplinlerin bakış açısından bakabilme özelliği kazandırır" (Gür, 2003, 182-203). Jacobs'a göre ise bu işbirliği yaklaşımının amacı "çeşitli disiplinlerdeki bilgi parçalanmalarını önlemek" olmalıdır (Jacobs, 1989:33). Bu açıdan disiplinler arası yaklaşım modeli ile, farklı bilgi alanlarındaki parçalanmanın önüne geçerek, öğrencilerin problematik durumlar karşısında bütünlükçü bir bakış açısı ve üst düzey düşünme yetisi kazanımı hedeflenmektedir.

Bu yaklaşımın tasarım eğitimi özelinde karşılığı ise sanat, zanaat, geometri, matematik gibi birçok bilgi türünün ve ait olduğu disiplinin bir araya getirilerek, öğrencinin tasarımcı olarak donanımı noktasında üst düzey verim ortaya koyabilmek adına bir etkileşim sürecini ifade etmektedir. Dünyadaki tasarım okullarındaki zanaat atölyeleri, bu konunun en somut tarihi çıkış noktasını göstermektedir. Birçok farklı bilgi alanından ders yürütücüleri öncülüğünde işlenen bu dersler, tasarımcı yetiştirmek adına ortaya konan işbirliğinin tarihi süreçteki göstergelerinden biridir.

3. YÖNTEM

Bu araştırma, disiplinler arası eğitim yaklaşımının, Türkiye'de farklı fakülteler bünyesinde yapılanmış şekliyle eğitim-öğretim programlarına devam eden endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım dersi üzerine etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümleri içerisinde belirlenen üniversiteler ve fakültelerin ders yürütücüleri ile gerçekleştirilen mülakatlar, farklı disiplinlerin tasarım eğitimi üzerindeki etkilerini inceleyebilmek ve gözlemleyebilmek adına tezin araştırma yöntemini oluşturmuştur.

Araştırma kapsamında, Türkiye'de farklı fakülteler bünyesinde yapılan endüstri ürünleri tasarımı bölümleri içerisinde, her bir fakülte içerisinde (Güzel sanatlar, mimarlık, sanat ve tasarım fakültesi vs.) tarihi süreci baz alınarak üniversiteler seçilmiştir. Seçilen üniversitelerde temel tasarım ders yürütücülüğü yapan öğretim elemanları ile e-mail vasıtasıyla gerçekleştirilen mülakat randevuları üzerinden görüşmeler sırası ile gerçekleştirilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme verileri elde edilmiştir. Araştırmanın ortaya koymak istediği sonuç bağlamında, disiplinler arası eğitim yaklaşımının, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım dersine etkilerinin hangi şekilde olduğu, stüdyo süreci ve öğrenci projelerine katkıları ve ders çıktıları üzerindeki etkileri bağlamında incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeleri, sürece katkı sunacak bir şekilde yürütebilmek adına ders yürütücülerinin akademik geçmişinden başlayarak, sürecin proje çıktılarına kadar tüm evreleri kapsayan farklı mülakat soruları hazırlanarak, dersin yürütücüleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, bu görüşmelerin sonucu ise disiplinler arası tasarımın, temel tasarım dersi bünyesindeki etkilerini ortaya koyması hedeflenmiştir.

Dolayısıyla her bir ders yürütücüsü ile ayrı ayrı gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmenin soruları, dersin işleyiş sürecini anlayabilmek, ders yürütücüsünün akademik geçmişi, müfredat yapılanmaları ve ders çıktılarını inceleyebilmek adına şu şekilde ortaya konmuştur:

Temel tasarım dersinin ele alınış biçimine yönelik:

- Bölümünüzde Temel Tasarım eğitimi kaç ders ve saat olarak verilmektedir?
- Bir günlük Temel Tasarım stüdyo dersinizin başlangıç ve bitişi arasındaki işleyiş hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- Öğrencilere dönem içerisinde verilecek projeler ve konular belirlenirken nelere dikkat ediyorsunuz?

- Ders sürecinde işlenen konuların ve verilen projelerin iki ya da üç boyutlu olması arasında herhangi bir dağılım var mı? Varsa bu dağılım neye göre belirlenmektedir?
- Temel Tasarım stüdyo sürecinde öğrencilerin hangi temel kazanımları edinmesini öngörüyorsunuz? (Ürün tasarımına yönelik)
- Temel Tasarım dersi verilen diğer Endüstri Ürünleri Tasarımı bölümleri içerisinde sizin stüdyonuzun farklı yaklaşımları veya uygulamaları mevcut mu?
- Temel Tasarım dersi kapsamında revize edilmesi veya değiştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz konular veya uygulamalar var mı?

Dersin uygulamalarına yönelik:

- Ders sürecinde özel materyaller (projeksiyon, bilgisayar, poster, görsel vs.) kullanıyor musunuz?
- İki boyutlu çalışmalardan üç boyutlu çalışmalara geçiş nasıl sağlanmaktadır? (Arada herhangi bir uygulama yaptırılıyor mu?)
- Öğrenme ortamları olarak sadece Temel Tasarım stüdyolarını mı kullanıyorsunuz?
- Stüdyo sürecinde uygulamalarda ve projelerde hangi malzeme çeşitleri kullanılıyor? (İki boyutlu ve Üç boyutlu çalışmalar için)
- Derse dahil ettiğiniz stüdyo dışı etkinlikler mevcut mu?
- Stüdyonuzda ürün tasarımına girişe yönelik belirlediğiniz uygulamalar veya konular mevcut mu?

Disiplinler arası yaklaşıma yönelik:

- Akademik geçmişinizin Temel Tasarım stüdyo sürecine etkileri ne yönde olmaktadır? (Güzel sanatlar, tasarım, mimarlık vs.)
- Temel Tasarım eğitimde disiplinler arası etkileşimin olumlu/ olumsuz yönleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Oluşturulan bu sorulardaki amaç; temel tasarım dersi stüdyo sisteminin kavranması, dersin başlangıç ve bitiş süreci arasındaki akış, ders yürütücülerinin akademik geçmiş ve farklı alanlardaki birikimlerinin stüdyo sürecine yansımaları, ortaya konan ders projelerinin seçimi ve uygulanma biçimleri ve dönem sonu ders çıktılarının ne şekilde oluştuğunu inceleyebilmektir. Yapılan görüşmeler esnasında ders yürütücülerinin onayı doğrultusunda ses kaydı alınmıştır (Tablo 1). Görüşmelerin sonunda elde edilen ses kaydı verileri ve alınan notlar deşifre edilerek çalışmanın çerçevesi doğrultusunda analiz edilmiş olup, araştırma bulguları kısmında görselleştirilerek aktarılmıştır.

Tablo 1. Ders yürütücüleri ile gerçekleştirilen mülakatlar

ÜNİVERSİTE	DERS YÜRÜTÜCÜSÜ	GÖRÜŞME TARİHİ	GÖRÜŞME SÜRESİ
Atılım Üniversitesi	DY1	18.10.2018	25 dk.
Atılım Üniversitesi	DY2	18.10.2018	20 dk.
Eskişehir Teknik Üniversitesi	DY3	22.10.2018	30 dk.
Eskişehir Teknik Üniversitesi	DY4	22.10.2018	20 dk.
ODTÜ	DY5	09.11.2018	30 dk.
Kadir Has Üniversitesi	DY6	18.12.2018	45 dk.
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	DY7	19.12.2018	20 dk.
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	DY8	19.12.2018	25 dk.
Marmara Üniversitesi	DY9	20.12.2018	20 dk.
Özyeğin Üniversitesi	DY10	21.12.2018	20 dk.

Çalışma konusunu da oluşturan bu işbirliğini irdeleyebilmek ve tasarım eğitimine etkilerini ortaya koyabilmek için araştırma sürecinde belirlenen yedi farklı üniversite ve fakültede

bulunan endüstri ürünleri tasarımı bölümünün temel tasarım eğitimi karşılaştırılmış, tasarım eğitiminde disiplinler arası yaklaşımın etkileri, seçilen üniversitelerdeki farklı yapılanmalar üzerinden ortaya konmak istenmiştir. Bu kapsamda Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi ve Atılım Üniversitesi endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin temel tasarım eğitimi dersi yapılanmaları incelenmiştir.

Belirlenen üniversitelerdeki temel tasarım dersi yapılanmalarını inceleyebilmek adına, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde temel tasarım eğitimi veren on ders yürütücüsü ile görüşülmüştür. Ders yürütücülerinin isimleri talepleri doğrultusunda DY olarak kodlanmıştır. Ders yürütücüleri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda her bir sorunun cevabı için önceden belirlenen seçenekler sunmak yerine, ders yürütücüsünün kendi anlatımını ve ifadesini kısıtlamamak adına yarı yapılandırılmış bir format belirlenmiştir. On beş sorudan oluşan bu mülakat kapsamında, farklı disiplinlerin temel tasarım dersi stüdyo sürecine olan etkilerini inceleyip, birbirinden farklı bir formatta sürdürülen müfredat programlarını karşılaştırıp, sonuçlarını inceleyebilmek hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Tablo 2'de, mülakat gerçekleştirilen ders yürütücülerinin mesleki profilleri aktarılmıştır.

Endüstri ürünleri tasarımı eğitiminin verildiği köklü kurumlardan biri olan Marmara Üniversitesi, tarihi süreci göz önüne alındığında, yarım yüzyılı aşkın bir tasarım eğitimi birikimi ile ön plana çıkan kurumlar arasındadır. Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yapılanan Endüstri Ürünleri Tasarımı bölümü, bu tarihi süreci ile Türkiye'deki endüstriyel tasarım eğitimi disiplinine katkı sunan kurumlar arasında yer almaktadır. Temel Sanat Eğitimi ismi altında yürütülen temel tasarım stüdyosu, haftanın iki ders gününü kapsayan bir biçimde müfredatta yerini almaktadır. Haftada on dört saat olarak işlenen ders, stüdyo sistemi şeklinde, bir ders yürütücüsü ile eğitim-öğretim programını sürdürmektedir. Dersin adından da anlaşılacağı üzere, stüdyo sürecinde sanat eğitimi ekollerinden etkileşimler ve yansımalar bulunmaktadır. Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yapılanan bölüm, fakülte içerisindeki diğer bölümler ile olan etkileşimi nedeniyle, temel tasarım eğitimi ders yürütücülerini de fakülte içerisindeki güzel sanatlar eğitimi disiplininden bir ders yürütücüsü ile sağlamaktadır. Dolayısıyla bu etkileşim stüdyo müfredatını da doğrudan etkilemektedir.

Tablo 2. Ders yürütücülerinin akademik profilleri

Ders Yürütücüsü	Akademik Geçmiş	Temel Tasarım Dersini Verdiği Süre	Çalıştığı Diğer Sektörler
DY1	Endüstri Ürünleri Tasarımı (Lisans) Sanat Tarihi (Yüksek Lisans)	7 Yıl	Beyaz Eşya Medikal
DY2	Endüstriyel Tasarım (Lisans)	5 Yıl	Sahne Tasarımı İç Mimarlık
DY3	Seramik (Lisans) Seramik (Yüksek Lisans) Seramik (Doktora)	6 Yıl	Sanat Atölyesi Sergiler
DY4	Mimarlık (Lisans) İç Mimarlık (Yüksek Lisans) İç Mimarlık (Doktora)	2 Yıl	Mimarlık İç Mimarlık
DY5	Grafik Tasarım (Lisans) Design & Technology (Yüksek Lisans) Grafik Tasarım (Doktora)	3 Yıl	Animasyon Grafik Tasarım
DY6	Mimarlık (Lisans) Mimarlık (Yüksek Lisans) Mimarlık (Doktora)	11 Yıl	İç Mimarlık Mimarlık
DY7	Resim (Lisans) Resim (Yüksek Lisans) Resim (Sanatta Yeterlik)	18 Yıl	Sanat Galerileri Kişisel Sanat Atölyesi
DY8	Resim (Lisans) Resim (Yüksek Lisans) Resim (Sanatta Yeterlik)	16 Yıl	-
DY9	Temel Eğitim (Lisans) Temel Eğitim (Yüksek Lisans) Temel Eğitim (Sanatta Yeterlik)	21 Yıl	Kişisel Sanat Atölyesi
DY10	Sanat Tarihi (Lisans) Grafik Tasarım (Yüksek Lisans) Endüstri Ürünleri Tasarımı (Yüksek Lisans, Doktora)	9 Yıl	Reklam Yazarlığı

Endüstri ürünleri tasarımı eğitiminin verildiği köklü devlet üniversitelerinden biri olan Orta Doğu Teknik Üniversitesinde, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, Mimarlık Fakültesi bünyesinde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Ders kapsamında üç ders yürütücüsü tarafından sürdürülen eğitim programı, üç yarım günü kapsayan bir müfredata sahip olmakla birlikte, lisans başlangıç derslerinin en yoğun biçimde yürütüldüğü derslerden biri olarak yer almaktadır. Haftalık on iki ders saatini kapsayan stüdyo "problem tanımlama-beyin fırtınası- uygulama ve teslim" süreci doğrultusunda sürdürülmektedir. Tek bir stüdyo ortamında işlenen dersin yürütücüleri de farklı akademik disiplinlerden gelmekte olup, hem akademik hem çalışma alanları ile ilgili sektörlerde hizmet vermiş kişilerden oluşmaktadır. Grafik tasarım alanında da tasarımcı unvanı ile projeler gerçekleştirmiş olan ders yürütücüsü, temel tasarım dersi kapsamında disiplinler arası bir tasarım eğitimi yapılması ile ders müfredatını ortaya koymaktadır. Bu yapılanma biçimi, iki boyutlu çalışmaların ve görsel düzenlemelerin de etkin bir biçimde ele alınmasına, aynı zamanda bu çalışmalar üzerinden ürün okuyabilme ve öğrencilerin tasarım fikirleri geliştirebilme yetisi kazanabilmelerini hedeflemektedir.

Eskişehir Teknik Üniversitesi Endüstriyel Tasarım Bölümü, 2018 yılında Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesinden ayrılmıştır. Bölümün temel tasarım eğitimi stüdyo yapılanması incelendiğinde, haftanın bir günü, 9 ders saatini kapsayan temel tasarım stüdyosu programının, gün içerisinde iki parça olarak sürdürülmekte olduğu görülmektedir. Temel Tasarım Stüdyosu adı altında verilen temel tasarım dersleri, tasarımın temel ilkeleri esas alınarak oluşturulan bir müfredat çerçevesinde yürütülmektedir. Ders müfredatı her ne kadar temel tasarım ilke ve elemanlarının esas alındığı bir plana sahip olsa da, dönem içerisinde değişikliğe ve yeni konulara açık bir biçimde sürdürülmeye çalışılmaktadır. Ders, farklı disiplinlerden gelmiş iki ders yürütücüsünün disiplinler arası işbirliğini yansıtmaktadır.

Kadir Has Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi bünyesinde 2004 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, Türkiye’de vakıf üniversiteleri arasında endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren kurumlar arasındadır. Bölümün temel tasarım stüdyosu yapılanma biçimine bakıldığında “fakülte ortak programı” başlığı altında yürütülen temel tasarım eğitimi müfredatı karşımıza çıkmaktadır. Bu ortak müfredat iç mimarlık, mimarlık ve endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım derslerinin aynı gün ve saat içerisinde aynı stüdyo ortamında yürütülmesini öngörmektedir. Bölümün temel tasarım stüdyosu yapılanmasına bakıldığında haftanın iki gününü kapsayan bir ders süreci karşımıza çıkmaktadır. Dört ve beş saatlik iki yarım günü kapsayan stüdyo eğitimi, diğer iki bölüm ile beraber aynı mekan ve zaman dilimi içerisinde sürdürülmesine karşın, kendi müfredat planı ve ders yürütücüsü ile eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Dersin bu yapılanma şekli, diğer bölümler içerisinde farklı bir formata sahip olmasına karşın, stüdyo sürecinin bölüm içerisinde özerk bir yapıya sahip olması dolayısıyla herhangi bir farklılığa neden olmamaktadır. “Föy, uygulama ve tartışma” eksenini doğrultusunda ilerleyen stüdyo süreci, öğrencilerin föy içeriğindeki uygulamaların gerçekleştirilmesinin yanı sıra, aktarımı konusunda da yeterli donanımı edinebilmesi açısından stüdyo süreci boyunca yerini almaktadır.

Özyeğin Üniversitesi’nde Mimarlık ve Tasarım Fakültesi bünyesinde yapılan bölüm, yeni bir oluşum olmasına rağmen, tasarım eğitimi bölümleri arasında ivme kazanarak, birçok endüstriyel tasarım platformunda yerini almaktadır. Bölümün temel tasarım dersi stüdyo sistemine bakıldığında, haftalık iki yarım ders gününü kapsayan bir program görülmektedir. Dört saatlik iki ders olarak yürütülen temel tasarım stüdyosu, genel olarak endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde hakim olan ortak ders stüdyosu biçiminde işlenmektedir. Bir ders yürütücüsü tarafından sürdürülen stüdyo, müfredat bakımından genel olarak diğer fakültelerin bölümlerinden farklı olarak tek bir eğitim dönemi içerisinde tamamlanmaktadır. Uygulanan bu bir dönemlik stüdyo eğitimi müfredatı, diğer bölümlerde genel olarak uygulanan iki eğitim dönemini kapsayan içeriği de programına dahil ederek yoğun bir stüdyo sürecini oluşturmaktadır. “Homework-Classwork-Critic” eksenini doğrultusunda işlenen ders, bir önceki dersin sonunda ödev olarak verilen çalışmanın kritiği, sonrasında dersin uygulaması ve uygulama sonunda gerçekleştirilen kritikler üzerinden tartışmalar yoluyla tamamlanmaktadır.

Atılım Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi bünyesinde, 2009 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, vakıf üniversiteleri içerisinde endüstriyel tasarım eğitiminin verildiği kurumlar arasındadır. Bölümün temel tasarım stüdyo sistemine bakıldığında, diğer bölüm ve fakültelerdeki oluşumla aynı doğrultuda, tek bir merkezi stüdyo dahilinde, temel tasarım müfredatlarının yürütüldüğü bir yapılanması mevcuttur. Endüstri Ürünleri Tasarımında Temel Tasarım ismi altında verilen temel tasarım dersleri, önceden belirlenmiş ve sistematik bir hale getirilmiş müfredat üzerinden, stüdyo ortamında işlenmektedir. Haftada iki gün olarak verilen stüdyo eğitimi, bir ders sürecinin beş saati kapsadığı iki yarım günlük bir ders planı şeklinde, üç öğretim elemanı tarafından yürütülmektedir.

4. BULGULAR

Temel tasarım eğitiminde disiplinler arası eğitim yaklaşımının ele alındığı çalışmada, ders yürütücüleri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde görselleştirilerek sunulmuştur. Mülakat yapılan toplam 10 ders yürütücüsünün farklı eğitim altyapılarının temel tasarım dersi sürecine etkileri ve aralarındaki yaklaşım farkları ve dersin yapılanma biçimleri karşılaştırılmıştır. Görüşmeler sonucunda edinilen bulgular, verilen yanıtlara göre gruplanarak, görselleştirilmiştir. Bu gruplamalar; stüdyo sürecinde yararlanılan materyaller, ders müfredatının oluşturulma biçimi, stüdyo çalışmalarının iki ve üç boyutlu olarak dağılımı, uygulanan çalışmalar arasındaki geçiş biçimleri, temel tasarım eğitim ortamları, ders süreciyle bağlantılı stüdyo dışı etkinlikler, temel tasarım eğitiminde disiplinler arası yaklaşım ve ders kapsamında revize edilmesi gereken konular şeklinde aktarılmıştır.

Bulguların materyaller kısmında, ders yürütücülerinin, temel tasarım dersinde kullanmış oldukları yardımcı ders materyalleri karşılaştırılarak, oluşturulan tabloda ifade edilmiştir. Müfredat biçimi kısmında, ders planı ve o dönem işlenecek ders içeriklerinin belirlenme yöntemleri ve yapılan seçimler, ders yürütücülerinin temel tasarım ders planlarını karşılaştırabilmek adına ele alınmıştır. Stüdyo çalışmaları kısmında, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde temel tasarım derslerinde, yapılan çalışmaların iki boyut, üç boyut ve ürün çalışmaları bazında ele alınışları karşılaştırılarak aktarılmıştır. (Tablo 3a)

Uygulama geçişleri kısmında, temel tasarım dersi kapsamındaki çalışmalar arası geçiş süreçleri karşılaştırılarak, kompozisyon düzenlemelerinden ürün çalışmalarına kadar olan içeriklerde ders yürütücülerinin yaklaşımları ortaya konmuştur. Ders ortamları kısmında ise temel tasarım ders sürecinin hangi mekanlar dahilinde işlendiği ve bu yaklaşım farklılıkları karşılaştırılarak tabloya yansıtılmıştır. Ders dışı etkinlikler kısmında ise, derse katkı sunmak adına stüdyo veya derslikler dışında gerçekleştirilen etkinliklerin karşılaştırmaları yapılmıştır. Ürün çalışmaları kısmında, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde sürdürülen temel tasarım derslerinde, ürüne yönelik gerçekleştirilen çalışmalar ele alınarak, yaklaşım farklılıkları karşılaştırılmış ve tabloya aktarılmıştır. Ders revize kısmında, ders yürütücülerinin temel tasarım dersi kapsamında güncellenmesi veya değiştirilmesini gerekli gördükleri ders içeriği veya konuları aktararak tabloda gösterilmiştir. Akademik geçmiş etkileri kısmında, seçilen üniversitelerdeki temel tasarım dersi yürütücülerinin akademik geçmişlerinin, derse olan etkileri konusunda görüşleri aktarılmıştır. Disiplinler arası etkileşim kısmında ise, ders yürütücülerinin endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım dersi kapsamında, farklı disiplinler ile olan işbirliği hakkında görüşleri aktararak tabloda ifade edilmiştir. (Tablo 3b)

Ders yürütücüleri ile yapılan görüşmeler neticesinde, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım eğitimi sürecinde disiplinler arası etkileşimin gerekliliği ve etkileri noktasında elde edilen bulgular, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım derslerinde farklı disiplinler ile yapılacak işbirliği ve etkileşimi destekleyen niteliktedir. Bu bağlamda Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ders yürütücüleri DY7 ve DY8, bölümlerinde temel tasarım eğitimi temel sanat eğitimi çerçevesinde verdiklerinden, kendilerinin sanat eğitimcileri olarak stüdyo sürecinde etkin rol oynadıklarını vurgulamışlardır. Temel tasarım bağlamında ise, sanat ve tasarım ilkelerinin ve kavramlarının yoğun olarak irdelendiği, dolayısıyla bu eğitim sürecine katkı sunacak olan görsel ve plastik sanatlar disiplinlerine dair tüm alanlar ile işbirliğinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

"Farklı bilgi türlerini tanımak, öğrenci adına katkı sunmaktadır. Yapılacak bu işbirliği, aynı zamanda temel tasarım dersi alan öğrenciler için yeni bir deneyim alanı olarak görülmelidir. Tasarım ve ilgili alanların etkileşimini, temel tasarım dersi bağlamında destekleyici bir unsur olarak görüyorum (DY7)."

Tablo 3a. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular

	Atılım Üniv.	Eskişehir Teknik Üniv.	ODTU	Kadir Has Üniv.	Mimar Sinan G.S. Üniv.	Marmara Üniv.	Özyeğin Üniv.
Materyaller							
Projeksiyon	X	X	X	X	X	X	
Bilgisayar				X			
Poster					X	X	X
Basılı Kaynaklar		X	X	X			X
Müfredat Biçimi							
Hazır			X		X	X	X
Değişebilen		X		X			
Süreçte Belirlenen		X					
Dönem Başı Belirlenen	X			X			X
Stüdyo Çalışmaları							
İki Boyutlu					X	X	
Üç Boyutlu							
İki ve Üç Boyutlu	X	X	X	X			
Ürün Çalışmaları	X	X	X	X			X
Uygulama Geçişleri							
Şekil						X	
Şekil>Form					X		
Şekil>Form >Maket	X	X	X				
Şekil>Form >Maket>Ürün				X			X
Ders Ortamları							
Stüdyolar	X	X	X	X	X		X
Atölyeler			X			X	
Diğer Alanlar		X		X			
Dış Mekanlar		X		X		X	
Ders Dışı Etkinlikler							
Çalıştaylar	X		X		X		
Konferanslar				X		X	X
Sergi/ Gösterim	X	X	X	X	X	X	X
Fuarlar				X			X
Geziler	X			X			

Tablo 3b. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular

	Atılım Ünv.	Eskişehir Teknik Ünv.	ODTU	Kadir Has Ünv.	Mimar Sinan G.S. Ünv.	Marmara Ünv.	Özyeğin Ünv.
Ürün Uygulamaları							
Form	X	X	X	X	X		X
Mock-up	X	X	X	X			X
Prototip	X	X	X	X			X
Uygulama Yaptırılmıyor						X	
Ders Revize							
Tasarım- Teknoloji Etkileşimi			X				
Düzenli Müfredat Güncelleme		X					
Uygulama Çeşitliliği				X		X	X
Revize İhtiyacı Olmaması	X				X		
Disiplinler Arası Etkileşim						X	
Akademik Geçmiş Etkileri							
Alan Bilgisinin Olumlu Etkisi	X						
Disiplinler Arası İşbirliği İhtiyacı		X	X	X			X
DY Kendi Alan Bilgisinin Olumlu Etkisi				X	X	X	X
DY Alan Bilgisinin İşbirliği İhtiyacı		X	X				
Disiplinler Arası Etkileşim							
EUT Disiplininin Yeterli Oluşu	X						
İşbirliği Gerekliliği		X	X	X	X	X	X
DY Kendi Alan Bilgisinin Yeterli Oluşu					X	X	X

Orta Doğu Teknik Üniversitesi ders yürütücüsü DY5, temel tasarım eğitiminin günümüze değin uygulanan benzer müfredat yapısının yanı sıra, teknoloji ile olan etkileşiminin de artırılması gerektiğini vurgulamış, bu sayede temel tasarım eğitim süreci kazanımlarının

daha verimli olacağını belirtmiştir. Tasarım ve teknoloji işbirliği üzerinden sürdürülecek temel tasarım stüdyo sisteminin, dünyanın diğer ülkelerindeki endüstri ürünleri tasarımı bölümleri ile rekabet edebilecek düzeyde olabilmek adına gerekli görüldüğüne vurgu yapan DY5, disiplinler arası etkileşimin de bu bağlamda önemini belirtmiştir.

“Gözlemlerim doğrultusunda farklı bölümlerde işlenen temel tasarım derslerinin farklı yaklaşımları ve ders içerikleri mevcut. Her bölüm genel anlamda içerikler konusunda benzerlik gösteriyor olsa da, uygulamalarda farklılıklarla karşılaşmakta. Dolayısıyla temel tasarım dersi için oluşturulacak farklı disiplinlerden ders yürütücülerinin bulunduğu bir ekipte bütüncül ve etkin bir stüdyo süreci yaşanacağını düşünüyorum. Bu açıdan temel tasarım eğitiminde disiplinler arası yaklaşımı olumlu buluyorum.”

Marmara Üniversitesi ders yürütücüsü DY9 ile yapılan görüşmelerde, temel sanat eğitimi bünyesinde sürdürülen temel tasarım stüdyosunun, sanat ve tasarıma dair kavramlar üzerinden yapılan uygulamalarla yürütüldüğü, dolayısıyla bu uygulamaların tasarım eğitimine katkı sunabilecek tüm disiplinlere açık olduğu söylenmiştir. Tasarım eğitiminde işbirliğinin göz ardı edilmemesi konusunda vurgu yapan DY9, özellikle temel tasarım eğitimi gibi zemin oluşturan bir süreci kapsayan derslerde mutlaka etkileşime açık bir konumda olunması gerekliliği belirtilmiştir.

“Sanat ve tasarım eğitimi kendi doğası gereği her türlü bilgi alanına ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla tasarım eğitimi veren fakültelerde sürdürülen temel tasarım dersinde, farklı bilgi türleri ile sağlanacak bir entegrasyon, temel tasarım eğitimi sürecini besleyecek ve katkı sunacaktır. Bu yüzden temel tasarım dersi için işbirliğini olumlu buluyorum.”

Eskişehir Teknik Üniversitesi ders yürütücüleri DY3 ve DY4 ile yapılan görüşmelerde, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım eğitimi programlarında, disiplinler arası etkileşimin gerekli olduğu, özellikle görsel sanat disiplinlerinden ders yürütücüleri ile işlenen süreçlerde ürün çalışmalarına geçiş aşamasında problem yaşanabildiği söylenmiştir. Bu bağlamda, temel tasarım eğitiminin, içeriğe katkı sunabilecek üç boyutlu algı eğitiminin verildiği alanlar başta olmak üzere, tüm disiplinler ile işbirliği içerisinde olmasının temel tasarım stüdyo sürecine katkı sunacağı belirtilmiştir.

“Stüdyomuzda bugüne kadar farklı birçok alandan ders yürütücüsü derse belirli dönemlerde katkı sundu. Ben seramik bölümü mezunuyum, ders asistanımız endüstriyel tasarımcı. Derse katkı sunan diğer hocamız mimarlık kökenli. Projelerde ve stüdyo sürecinde verdiğimiz kritikler veya konuyu ele alış şeklimiz farklı olabiliyor. Bu farklılığı, öğrenciler adına katkı sunan bir yaklaşım olarak görüyorum (DY3).”

Kadir Has Üniversitesi ders yürütücüsü DY6 ile yapılan görüşmelerde, temel tasarım eğitiminde disiplinler arası işbirliğinin, hedeflenen kazanımlara ulaşma noktasında büyük bir paya sahip olduğu, bu açıdan birbirine katkı sunabilecek tüm bilgi alanlarının bir araya getirilip, ortak bir müfredat çerçevesinde eğitim programlarının sürdürülmesi gerekliliği belirtilmiştir. İşbirliği içerisinde sürdürülecek bir stüdyo sürecinin, tasarımcı adayının donanımı açısından bir gereklilik olduğu vurgulanan görüşmede, bu bağlamda dünyada etkin olan multidisipliner yaklaşım anlayışının takip edilmesi gerekliliği ifade edilmiştir.

“Ben tasarım eğitiminde disiplinler arası etkileşimi olumlu buluyorum. Farklı akademik alanlar, aynı amaç doğrultusunda bir araya geldiklerinde, özellikle tasarım eğitimi adına büyük bir etki alanı oluşturuyor. Dolayısıyla bu etkileşim ve işbirliğinin, ders içeriklerine önemli katkılar sunduğu düşüncesindeyim.”

Atılım Üniversitesi ders yürütücüleri DY1 ve DY2 ile yapılan görüşmeler neticesinde, endüstri ürünleri tasarımındaki temel tasarım eğitiminin, endüstriyel tasarım alanı ile ilişkili disiplinler çerçevesinde yapılabileceği, bunun dışında herhangi bir disiplin ile gerçekleştirilecek işbirliğinin endüstriyel tasarım kapsamındaki temel tasarım stüdyosuna gerçek anlamda bir katkı sunmayacağı ifade edilmiştir. Endüstriyel tasarım bölümlerindeki

temel tasarım stüdyosunun, ürün tasarımına hazırlık üzerine bir süreç olduğunu vurgulayan ders yürütücüleri, temel tasarım eğitiminin de endüstriyel tasarım disiplininin gelen ders yürütücüleri ile sürdürülmesi gerekliliği belirtilmiştir.

“Endüstriyel tasarım bölümlerindeki temel tasarım derslerine baktığımızda, disiplinler arası işbirliğinin kısıtlı olduğunu düşünüyorum. Ürün tasarımına yönelik eğitim verilen bu bölümlerde farklı alanlarla işbirliği, ders sürecine katkı sunup sunmayacağı noktasında gözden geçirilmelidir. Bu işbirliğini temel tasarım dersi özelinde ele alırsak, güzel sanatlar alanları ile işbirliği yapılabileceğini düşünüyorum (DY1).”

Özyeğin Üniversitesi temel tasarım stüdyosu ders yürütücüsü DY10 ile yapılan görüşme neticesinde ise, temel tasarım eğitim sisteminin multidisipliner bir yaklaşım ile ele alınması gerektiği ve tasarım eğitiminin başlangıç noktası olan temel tasarım dersinin bu açıdan farklı disiplinlerin kaynaklarından faydalanarak sürdürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu etkileşimin ve işbirliğinin, özellikle tasarımcı adayları yetiştiren programlarda daha kapsamlı ele alınması gerektiğini vurgulayan ders yürütücüsü, disiplinler arası işbirliğinin temel tasarım stüdyolarında, eğitim sürecine olumlu katkılar sunacağını ifade etmiştir.

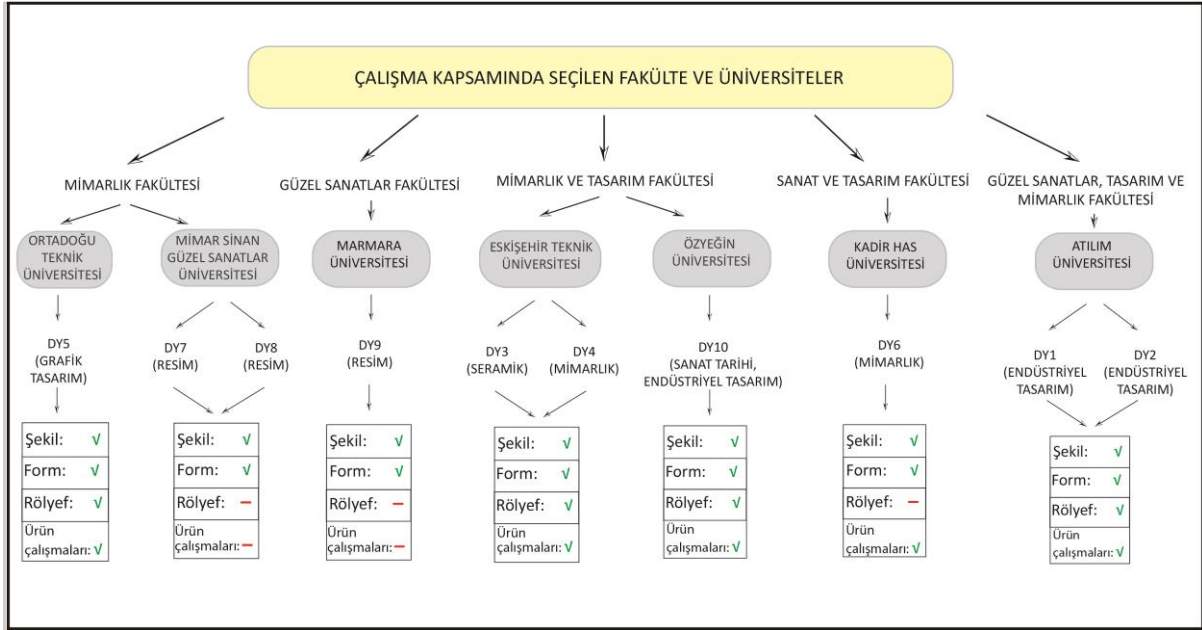
“Tasarım eğitimi, disiplinler üzeri bir eğitim sürecidir. Bu multidisipliner eğitim alanı, birçok farklı kaynak ile işbirliği ve etkileşim halinde olmalı ve bu doğrultuda ders süreci etkileşime açık bir biçimde sürdürülmelidir. Özellikle endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde yürütülen temel tasarım dersleri için, farklı bilgi alanları ile işbirliği içerisinde olmak eğitim sürecine katkı sunacaktır.”

Endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde, başlangıç dersi niteliği taşıyan temel tasarım stüdyosu, elde edilen bulgular neticesinde görüldüğü üzere birçok farklı disiplini ve yaklaşımı bünyesinde barındıran bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sürecin, ders yürütücülerinin akademik geçmişleri, oluşturulan müfredatlar ve ders işleyiş biçimleri bakımından ortaya çıkan sonuçları, seçilen her üniversitenin temel tasarım dersi yaklaşımında farklılık göstermektedir. Elde edilen bu veriler ve sonrasında yapılan karşılaştırmalar, ders sürecindeki yaklaşım farklılıklarının nedenini ortaya koyabilmek adına katkı sunmaktadır. Çalışmanın sonuç ve tartışmalar kısmında ise temel tasarım eğitimindeki disiplinler arası işbirliğinin yansımaları ele alınacaktır.

5. SONUÇLAR

Bu çalışma, Türkiye’deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerindeki temel tasarım eğitiminde disiplinler arası işbirliğinin, farklı bilgi alanları arasındaki etkileşimin ve ders yürütücülerinin akademik geçmişlerinin stüdyo sürecine olan etkilerini incelemek adına gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan okullar, ders yürütücüleri akademik kökenleri ve ders uygulama esasları, Resim 1’de sunulmaktadır.

Yapılan bu çalışmanın bulguları ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde, endüstriyel tasarım kökenli ders yürütücülerinin, belirli zamanlarda, özellikle tasarım kavramlarının ele alındığı soyut düzenleme uygulamaları sürecinde görsel sanatlar alanı ile işbirliği yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Grafik tasarım ve plastik sanatlar kökenli ders yürütücülerinde ise, kavramsal çalışmaları form üzerinden sürdürüp, bir sonraki basamak olan kullanıcı-ürün ilişkisi ve ürün tasarlama süreci noktasında endüstriyel tasarım disiplini ile işbirliği ihtiyacı duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Mimarlık kökenli ders yürütücülerinin ise mimari tasarım alan bilgisini, ürün ortaya koymaya yönelik çalışmalarda kullandıkları fakat bu uygulamaların kullanıcı-mekan ilişkisi boyutunun yoğun olarak ele alındığı, kullanıcı-ürün ilişkisine yönelik uygulamalar noktasında ise işbirliği ihtiyacına gerek duyulduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sanat eğitimi disiplininin resim kökenli ders yürütücülerinin sürdürdükleri çalışmalarda sanat kavramlarının ağırlıklı bir biçimde ele alındığından dolayı temel tasarım uygulamalarının iki boyutlu kompozisyon düzenlemeleri çerçevesinde sürdürüldüğü, dolayısıyla endüstriyel ürüne yönelik çalışmaların ortaya çıkmadığı saptanmıştır.

Resim 1. Seçilen üniversitelerdeki temel tasarım dersi uygulama süreci

Öğrencilere dönem içerisinde verilecek projeler ve konular belirlenirken dikkat edilen hususlar noktasında, resim eğitimi kökenli ders yürütücülerinin, müfredat yapısını ağırlıklı olarak sanatsal kavramların aktarımını ve uygulamalarını içeren ders içerikleri ile oluşturdukları hazır müfredatları kullandıkları sonucuna varılmıştır. Endüstriyel tasarım disiplini kökenli ders yürütücülerinin, tasarım kavramlarına ilişkin aşamalı olarak üç boyuta yönlendiren önceden belirlenmiş müfredatlar kullandıkları görülmektedir. Mimarlık, grafik tasarım ve plastik sanatlar kökenli ders yürütücülerinin ise ders içerikleri ve müfredat belirleme biçimlerinin oluşturulmasında, tasarımın temel kavramlarının aktarımından sonra, stüdyo süreci içerisinde değişebilen bir müfredat yapılımasını tercih ettikleri sonucu elde edilmiştir.

İki boyutlu çalışmalardan üç boyutlu çalışmalara geçiş sürecinde, endüstriyel tasarım disiplini kökenli ders yürütücülerinin, iki boyutlu çalışmalarını, rölyef ve kavrama dayalı form uygulamaları ile pekiştirdiği görülmüştür. Mimarlık kökenli ders yürütücüleri ise kavramları bir bütün olarak ele alıp, iki ve üç boyutlu uygulamalar arasında bir geçiş projesi tercih etmeden, süreç içerisinde değişebilen bir uygulama yöntemini takip etmektedir. Grafik tasarım ve plastik sanatlar (seramik) disiplininden ders yürütücülerinin iki boyutlu uygulamalardan üç boyutlu projelere geçiş arasında rölyef çalışmalarını uyguladıkları ve daha sonra form ve maket sürecini takip ettikleri görülmüştür. Resim eğitimi kökenli ders yürütücülerinin ise uygulamaları ağırlıklı olarak iki boyutlu düzenlemeler üzerinden sürdürdüğünden herhangi bir geçiş uygulamasına başvurmadıkları sonucu elde edilmiştir.

Seçilen üniversitelerin temel tasarım stüdyolarındaki ürün tasarımına yönelik çalışmalar doğrultusunda, endüstriyel tasarım kökenli ders yürütücülerinin iki boyutlu çalışmalar ve form çalışmalarının ardından ürüne yönelik maket ve mock-up çalışmaları yaptırarak, dönem sonu itibari ile ürün tasarımı sürecine hazır bir öğrenci profili oluşturdukları görülmüştür. Grafik tasarım ve plastik sanatlar (seramik) kökenli ders yürütücülerinin stüdyo uygulamalarında ise iki boyutlu kavram çalışmaları ardından sırasıyla rölyef ve ürüne yönelik form odaklı çalışmalar ile sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Bu kapsamda sürdürülen uygulamaların dönem sonunda belli oranda ürüne yönelik çalışmalara dönüşmeye başladığı belirtilmiştir. Mimarlık kökenli ders yürütücülerinin, temel tasarım dersini ağırlıklı olarak form ve mock-up çalışmaları ile sürdürüp, ardından ele alacakları ürünü, kullanıcı mekan ilişkisi açısından da inceledikleri gözlemlenmiştir. Resim eğitimi kökenli ders yürütücülerinin ise ürüne yönelik çalışmalar yaptırmayıp, tasarım kavramlarını belirli noktalarda kavramsal form uygulamaları ile destekledikleri sonucu elde edilmiştir.

Çalışma kapsamında odak noktalarından biri olan ders yürütücülerinin akademik geçmişinin temel tasarım stüdyo sürecine etkileri ele alındığında ise, endüstriyel tasarım disiplininin ders yürütücülerinin bu bağlamda temel tasarım stüdyosunu, ürün tasarımına hazırlık için bir aşama olarak ele alıp, akademik geçmişlerinin de bu sürece olumlu anlamda etki ettiği belirtilmiştir. Grafik tasarım ve plastik sanatlar kökenli ders yürütücüleri, temel tasarım dersi içeriklerine, kendi aldıkları eğitim kapsamında hakim olduklarını ve kendi alanlarının sürece olumlu yönde katkı sunduğunu, ürün ve form odaklı çalışmalar boyutunda ise endüstriyel tasarım disiplini ile işbirliğine ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Resim eğitimi kökenli ders yürütücüleri ise, temel tasarım dersini, temel sanat eğitimi kapsamında ele aldıklarını, sanat eğitimi disiplininin de temel tasarım dersi kapsamında olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Bir diğer odak noktası olan temel tasarım eğitiminde disiplinler arası etkileşim hakkında endüstriyel tasarım kökenli ders yürütücüleri, temel tasarım stüdyosunu ürün çalışmalarına hazırlık süreci olarak gördüklerinden, bu dersin endüstriyel tasarım alan bilgisine hakim ders yürütücüleri tarafından sürdürülmesi noktasında görüş bildirmiştir. Grafik tasarım ve plastik sanatlar(seramik) alanlarından gelen ders yürütücüleri, tasarım eğitimi sürecinin her alanında disiplinler arası işbirliğine ihtiyaç duyulduğunu, bu bağlamda da temel tasarım stüdyolarının, derse katkı sunacak disiplinler ile etkileşim halinde sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Mimarlık kökenli ders yürütücüleri, temel tasarım eğitimi kapsamında farklı disiplinlerin işbirliği ve etkileşimine ihtiyaç duyulduğunu, özellikle üç boyutlu eğitim veren alanlar ile işbirliğinin temel tasarım stüdyosuna önemli katkılar sunduğunu belirtmiştir. Resim bölümü kökenli ders yürütücüleri ise temel tasarım dersinin ele alınışı noktasında işbirliğine ihtiyaç duyulabileceğini belirterek, temel sanat eğitimi çerçevesinde verilen stüdyoların sanat ve tasarım kavramlarına hakim ders yürütücüleri tarafından daha verimli sürdürüldüğünü belirtmiştir. Bunun dışında ürüne yönelik çalışmalar yapılan bölümlerde, sürece katkı sunması adına üç boyutlu ürün sunan disiplinlerden yürütücüler ile işbirliği yapılabileceği sonucu elde edilmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, temel tasarım eğitiminin, salt bir disiplinden kaynaklar ile sürdürüldüğü stüdyolarda, uygulamaların üç boyut ve ürün çalışmalarına ulaşması noktasında sınırlamalar ortaya çıkabildiği, dolayısıyla temel tasarım eğitiminde disiplinler arası etkileşime ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Salt bir disipline ait bilgi aktarımının, şekil-biçim-ürün ekseninde sürdürülen uygulamalar çerçevesinde ortaya çıkardığı problemler, ders yürütücülerinin görüşleri doğrultusunda temel tasarım uygulamalarında bilgi alanları etkileşimini desteklemektedir. Bu etkileşim, yaptırılan çalışmalarda hem görsel eğitim hem de ürün bazında form algısının gelişmesi noktasında bir katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, seçilen üniversitelerin temel tasarım stüdyolarının yapılanma ve müfredat biçimi karşılaştırıldığında, multidisipliner yaklaşımın, tasarım eğitimi alan öğrenciler üzerinde önemli bir etkisinin olduğu, disiplinler arası işbirliğinin, temel tasarım ders müfredat ve uygulamalarını geliştirerek stüdyo sürecine olumlu yönde katkı sunduğu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, H. , Aksel, E. (1989), "Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Üzerine Düşünceler ve Bir Bakış Açısı", "Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi, Hacettepe Üni. G.S.F Seminer, HÜ. GSF. Yay. Ankara, s.15.
- Baykal, A. (2004). Program geliştirme yaklaşımlarında alansal bağlam XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. 6-9 Temmuz 2004. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Itten, J. (1967), Design and Form, The Basic Course at The Bauhaus, Hudson, London.
- Bilirdönmez, T. Bauhaus Tasarım Okulu ve Günümüze Yansımaları. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Bingöl, Y. (1993). "Bauhaus ve Endüstriyel Gelişmenin Sanat Eğitimine Etkileri". Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sempozyumu, 20-23 Mayıs, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

- Celbiş, Ü. (2009). "Bauhaus'un Alman Tasarım Kültürüne Etkileri". Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Denel, B. (1998), "Temel Tasarım ve Değişim", Temel Tasarım / Temel Eğitim, haz. Necdet Teymur, Tuğyan Aytaç Dural, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, s. 52.
- Ertek, H. (1999), "İç Mimarlık Kapsamında Temel Tasarım Eğitimi Kuramlarına Bir Yaklaşım" Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara, s.72-74.
- Gatewood, T. (1998). "Integrated curriculum in today's middle schools? Educationaonal Digest, c.63, s.9,ss.1-4.
- Gür, T.M. (2003). Araştırma ve eğitiminde disiplinler arasılık. (Ed. O.N. Babüroğlu). Eğitimin geleceği; üniversitelerin ve eğitimin değişen paradigması. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Garolan, R. (1984), "Performance Art Teaching As A New Pedagogy", Doktora tezi, Stanford Univercity).
- İpşiroğlu, N. (1991). " Sanatta Devrim", Remzi Kitabevi, İstanbul. s. 66-70.
- Jacobs, H.H. (1989). The growing need for interdisciplinary curriculum content. H.H. Jacobs (Ed.), Interdisciplinary eurrieulum: Design and implementation. Alexandria, VA: ASCD.[2] Bruner, J. (1975). Toward a theory of instrnetion.
- Kaplan, S. (2003), Gestalt Görsel Algı Teorilerinin Bauhaus Ekolü İçinde Seramik Temel Teknikleriyle Uygulanması. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yaylalı, H. (2000), "Rasyonel Tavrıyla 20.yy Tasarım Tarihine Damga Vuran Düşünce Sistemi Bauhaus Okulu", Art Decor, Sayı 85, s. 106 – 120.